

Seria Policy Brief cuprinde texte bazate pe surse publice. Opiniile exprimate reprezintă punctele de vedere ale autorilor.

Prețul salvării monedei euro sau

Cât va costa încăpățânarea Germaniei de a juca până la capăt cartea austerității?

Alina Buzăianu

„Only time will tell whether betting the house to save the garage was the right move”
Nouriel Roubini

Ne aflăm în prezent în plină criză economică. A început în 2008 și suntem deja în al cincilea an de criză, fără a avea o idee foarte clară despre viitoarele efecte ale crizei sau despre ceea ce trebuie întreprins în sensul rezolvării acesteia. Nu se vede nici măcar *luminița de la capătul tunelului*¹. Până și celebrul om de afaceri George Soros - cel care a realizat un profit de 1 miliard de dolari într-o zi, pariind împotriva lirei sterline în „Miercurea neagră” din 1992 – se arată descumpănit de ultimele evoluții economice la nivel mondial și susține că este pentru prima dată în vasta sa carieră când se întâmplă să nu știepe ce să parieze².

Criza datoriilor publice ce zdruncină serios de ceva vreme *bătrânul* continent a scos în evidență, printre multe altele, slăbiciunile unui proiect european ambițios, dar concretizat insuficient și ineficient: uniunea economică și monetară. O uniune care, la origini, și-a manifestat forța prin cei doi piloni de bază: moneda unică europeană – *euro* – și Banca Centrală Europeană. În viziunea arhitecților UEM, realizarea uniunii monetare trebuia succedată inevitabil de uniunea economică. Este recunoscut și asumat faptul că Uniunea Economică și Monetară a fost încă de la început un proiect ambițios, pretențios, așadar cu multe hibe. În niciun moment al existenței sale, Uniunea Europeană nu s-a constituit într-o zonă monetară *optimă*³, ci dimpotrivă, aceasta a înregistrat inadvertențe la toate capitolele (fără a mai readuce în discuție

¹ Economistul Nouriel Roubini susține chiar că actuala criză economică nu va da semne de ameliorare mai devreme de anii 2017-2018. www.incont.ro (15 septembrie 2012). Nici perspectivele enunțate de FMI prin vocea economistului-șef Olivier Blanchard nu arată a fi mai optimiste: „*Economia mondială va avea nevoie de cel puțin zece ani pentru a ieși din criza financiară declanșată în 2008*”, <http://www.business24.ro>, (3 octombrie 2012).

² George Soros citat în „*Soros nu exclude prăbușirea sistemului financiar mondial*”, www.finantistii.ro, (25 ianuarie 2012), articol accesat la 8 octombrie 2012.

³ Pe scurt, referindu-ne numai la zona euro, noțiunea de zonă monetară optimă ar presupune: „...statele dintr-un grup sau care aderă la un grup pot câștiga reciproc din deținerea unei monede comune doar atunci când fac parte dintr-o zonă monetară optimă, adică atunci când structurile lor economice sunt similare și când nu există riscul ca șocurile asimetrice să afecteze doar unele din aceste țări.” (Institutul European din România, *Uniunea Economică și monetară*, Seria Micromonografii - Politici Europene, 2005, pg. 6)

gradele diferite de dezvoltare economică a statelor membre). Dintre acestea enumerăm doar două aspecte importante: economiile țărilor membre nu au contabilizat un nivel de deschidere satisfăcător către comerțul intracomunitar, iar mobilitatea transfrontalieră a forței de muncă și a capitalurilor se derulează cu grave sincope și în prezent.

Dacă Nouriel Roubini a fost considerat „profetul” actualei crize economice, atunci se poate spune că acela care a prevăzut slăbiciunile proiectului monedei unice europene, cu mult înainte de apariția acesteia a fost Martin Feldstein⁴, acum mai bine de un deceniu și jumătate. Uniunea politică atât de propovăduită de Germania și mai vechii săi aliați rămâne în continuare o formulă vagă, ce nu va implica o centralizare a tuturor veniturilor, așa cum este cazul Statelor Unite ale Americii, pentru simplul fapt că un astfel de procedeu va arunca o povară teribilă pe umerii contribuabilului german și așa foarte reticent în ceea ce privește finanțarea programelor guvernamentale din alte state europene. Aceeași uniune politică nu va ajuta prea mult la impulsivitatea mobilității forței de muncă la nivel intra-european. De asemenea, este puțin probabilă contribuția acesteia în cazul țărilor cu ciclicitate diferită și cu atât mai puțin ar produce o îmbunătățire a performanței în schimburile comerciale pentru țări care nu pot apela la devalorizare pentru a-și recâștiga competitivitatea. Consolidarea uniunii politice la nivelul zonei euro ar impune, cel mai probabil, un efect nu tocmai dezirabil pentru unii participanți. Anume, țările membre ale grupului euro ar urma să delege către Germania controlul asupra bugetelor naționale, cât și decizia de ajustare a taxelor și cheltuielilor. Acest transfer, să spunem doar formal, de suveranitate către partea germană va duce doar la creșterea tensiunilor și a stării conflictuale deja existente între Germania, pe de o parte și celelalte state membre UE, pe de altă parte⁵.

Renumitul economist Paul Krugman, laureat al Premiului Nobel pentru economie, punctează foarte bine în ultima sa carte „*End this depression now!*”⁶ faptul că moneda unică își ispășește astăzi *păcatele tinereții*, adică defectele sau scăpările *din fabricație*. Moneda unică europeană, potrivit acestuia, a reprezentat un vis frumos, o poveste romantică a unui simbol pentru unitate politică⁷. Așa-zisele *defecte din fabricație* se referă în primul rând la faptul că renunțarea la monedele naționale, în favoarea uneia unice europene a determinat și o anumită inflexibilitate ce avea să-și arate efectele nocive mult mai târziu. Această pierdere de flexibilitate avea să fie un obstacol greu de surmontat. Mobilitatea forței de muncă și integrarea fiscală, două soluții uzitate frecvent în cazul soluționării unei crize localizate, nu sunt de niciun

⁴ Martin Feldstein este profesor de economie la Universitatea Harvard și președinte de onoare al Biroului Național pentru Cercetări Economice. A fost consilier-șef pe probleme economice în timpul administrației Reagan (1982-1984). În 1997, într-un articol intitulat “*EMU and International Conflict*” apărut în *Foreign Affairs*, Feldstein susținea că în loc să promoveze pacea și stabilitatea în Europa, moneda unică avea să conducă pe termen lung la evenimente ce vor rezulta în exact contrariul scopurilor pentru care aceasta a fost creată.

⁵ Martin Feldstein, “*EMU and International Conflict*”, *Foreign Affairs*, vol. 76, nr. 6, noiembrie-decembrie 1997; de asemenea, de același autor: „*The case against EMU*”, *The Economist*, 13 iunie 1992; “*The Euro and European Economic Conditions*”, National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper Series, Working Paper 17617, noiembrie 2011; “*The failure of the euro – the little currency that couldn’t*”, *Foreign Affairs*, vol. 91, nr. 1, ianuarie-februarie 2012.

⁶ Paul Krugman, “*End this depression now!*” W. W. Norton & Company, Inc. 2012.

⁷ Paul Krugman: “*The Euro is a shaky construction*”, interviu de Philippe Coste pentru cotidianul francez *L’Express* și tradus în engleză de portalul *Presseurop* la 06/09/2012 (accesat la 03/10/2012), <http://www.presseurop.eu>

ajutor Europei, din motive lesne de înțeles. Prima soluție este una la care Uniunea Europeană a rămas permanent corigentă, iar cât privește integrarea fiscală, pentru adoptarea monedei unice, Europa a fost mult mai puțin pregătită decât Statele Unite ale Americii. Avem un stat american și unul membru al zonei euro. Ambele au experimentat un moment de boom imobiliar, urmat îndeaproape de un declin puternic. Care este diferența? Simplu. În cazul statului american, oricare ar fi el, totul, de la ajutoare sociale, asigurări de sănătate, cheltuieli federale și până la garanții bancare se află sub *umbrela* Washington-ului⁸. Ceea ce nu este cazul în ceea ce privește situația din Europa.

În momentul de față, comunitatea europeană se află la răscruce de idei, sau mai bine-zis, de viziuni. Poate renunța definitiv la integrarea monetară atât de dorită sau poate merge mai departe prin implementarea unei uniuni economice complementare. Dacă luăm în calcul întregul istoric al eforturilor depuse până în prezent, opiniile exprimate de înalți demnitari europeni, costurile, dar mai ales beneficiile (chiar dacă mai puțin vizibile în situația actuală), atunci probabil că singura variantă plauzibilă în viitorul apropiat ar fi decizia Europei de a continua demersurile pentru desăvârșirea conceptului inițial de uniune economică și monetară.

Austeritate fără creștere înseamnă *recesiune*

Răspunsul liderilor europeni la actuala criză a datoriilor publice, criză ce se arată tot mai amenințătoare⁹, s-a axat până în prezent pe direcția *bani contra măsuri de austeritate fiscală*. Dar oare este fiabilă o astfel de alegere? Poate ea să aducă liniștea atât de cautată în sânul economiilor din zona euro? În următoarele paragrafe vor fi puse în discuție câteva argumente în contra fiabilității măsurilor de austeritate *propovăduite* constant de la *tribuna* decidenților europeni.

În prezent, impunerea unor reduceri importante în cheltuielile publice, țărilor deficitare aflate în dificultate și în același timp, oferirea de finanțare provizorie până când va fi restabilită încrederea investitorilor privați ar trebui să aibă ca rezultat final reechilibrarea balanțelor bugetare. Fapt foarte probabil, dacă austeritatea din prezent ar fi urmată în viitorul apropiat de programe eficiente de stimulare a producției. Nu se poate spune că e cazul măsurilor drastice impuse Greciei. Cele mai recente măsuri de austeritate au condus deja la o catastrofă socială fără precedent. Calculele guvernului elen arată faptul că performanța economică a țării va scădea cu 25% comparativ cu anul 2008, ceea ce reprezintă un declin considerabil, caracteristic unui climat de război, nicidecum unuia de pace. Majoritatea reducerilor vizează sectorul pensiilor, al asigurărilor de sănătate și educația, adică exact acele compartimente cu un impact uriaș asupra straturilor mai sărace ale populației, cele mai vulnerabile în astfel de situații. Pe aceeași schemă, pentru anul 2013, Spania a anunțat un buget *văduvit* de încă 40 de miliarde de euro față de cel din prezent. Măsura actuală se alătură altor cinci pachete de austeritate implementate anul trecut de guvernul Rajoy, reducerile ridicându-se la un quantum total de 127 miliarde de euro (suma echivalând cu ¼ din bugetul anual).

⁸ Nici nu mai punem în discuție capacitatea de mobilitate a forței de muncă în interiorul SUA, unde orice muncitor poate pleca fără probleme sau restricții să-și găsească un loc de muncă într-un alt stat neatins de criză.

⁹ La 11 octombrie, Agenția americană de evaluare financiară *Standard & Poor's* a retrogradat rating-ul de țară al Spaniei cu două trepte, până la «BBB-», adică mai sus cu o treaptă de nivelul „junk”. Cu alte cuvinte, perspectiva negativă asociată acestui rating implică probabilitatea ca, pe termen mediu, titlurile de stat spaniole să poată fi retrogradate în categoria investițiilor speculative.

Grecia este probabil exemplul cel mai concret de semi-eșec al aplicării măsurilor de austeritate¹⁰. *Gaura* din bugetul statului elen nu s-a reușit a fi astupată, iar noile pachete de măsuri au iritat și mai mult o populație aflată deja la limita răbdării. Pe de altă parte, Grecia a reușit doar în foarte mică măsură să ducă la îndeplinire angajamentele asumate față de creditorii internaționali și în asemenea condiții, împrumuturile nu mai pot fi accesate atât de ușor ca până acum. La toate acestea se adaugă și binecunoscutele diferențe de opinii dintre FMI, BCE și liderii Uniunii Europene, privind modul de soluționare a crizei din Grecia. Fondul Monetar Internațional pune presiune pe oficialii europeni și militează pentru o restructurare a datoriei elene către statele de pe bătrânul continent, în timp ce liderii UE ar prefera să adopte o atitudine mai răbdătoare cu puterea de la Atena, acordându-i mai mult timp pentru a-și atinge țintele convenite în programul de austeritate fiscală.

Joseph Stiglitz afirma în luna mai a acestui an că, în cazul în care previziunile sale privind neajunsurile măsurilor de austeritate aplicate în mai multe țări europene se vor dovedi corecte, atunci aceste țări se vor confrunta foarte curând cu ample proteste sociale¹¹. Populația va resimți puternic efectele nocive ale acestor măsuri de constrângere și va ieși masiv în stradă manifestându-și pe bună dreptate nemulțumirea. La momentul la care redactez acest rânduri, pe mai toate canalele de știri sunt prezentate imagini și informații privind ample și violente mișcări de protest în Grecia și Spania, ca urmare a anunțării noilor măsuri de austeritate pe care guvernele celor două țări urmează să le implementeze în perioada imediat următoare într-un efort disperat de reducere a deficitelor bugetare¹².

¹⁰ Avalanșa reducerilor nu a condus însă și la reducerea datoriei publice. Dimpotrivă, conform Ministerului Finanțelor, amplexarea datoriei va ajunge la 179,3% din PIB. În 2008, de la începutul crizei datoriei și înaintea implementării așa-ziselor „măsuri de salvare”, această cifră se afla la doar la 110,7%. Grecia a acumulat până în prezent două împrumuturi din partea zonei euro și a FMI: unul de 110 miliarde de euro din mai 2012 și cel de-al doilea de 130 miliarde de euro din luna octombrie 2011. În aceste zile autoritățile elene se luptă, sub negre auspicii (un nivel record atins de rata șomajului și masive proteste de stradă), pentru deblocarea unei tranșe de aproximativ 31 miliarde de euro, vitală pentru evitarea intrării în incapacitate de plată.

¹¹ Joseph E. Stiglitz, *After Austerity*, Project Syndicate, 7 mai 2012, (articol accesat în data de 5 septembrie 2012) <http://www.project-syndicate.org/commentary/after-austerity>. La fel ca și Paul Krugman, Stiglitz este laureat al premiului Nobel pentru economie și actualmente profesor la Universitatea Columbia din Statele Unite ale Americii. A deținut ca și Martin Feldstein funcția de consilier-șef pe probleme economice, dar în timpul administrației Clinton. A fost totodată vice-președinte și economist-șef al Băncii Mondiale. Ultima sa carte se intitulează „*Prețul inegalității: cum divizarea societății de astăzi ne pune în pericol viitorul*”.

¹² Atât în Grecia, cât și în Spania, măsurile de austeritate anunțate au fost considerate fără precedent în istoria celor două țări. În disperare, Spania a apelat chiar la redirectionarea a 3,06 miliarde de euro din fondul de rezervă pentru pensii pentru a acoperi anumite *nevoi* ale Trezoreriei. Principalele măsuri avute în vedere de guvernul de la Madrid implică: reducerea cu 12% a cheltuielilor ministeriale, rămânerea la același nivel al salariilor bugetare pentru al treilea an consecutiv, înființarea unei entități independente pentru monitorizarea finanțelor publice, o nouă taxă de 20% pentru câștigurile loto ce depășesc 2.500 de euro, un nou program *rabla* și doar o creștere ușoară a pensiilor. La toate acestea se adaugă necesarul de capital pentru salvarea sistemului bancar al țării, necesar estimat a se situa în jurul sumei de 62 de miliarde de euro, în conformitate cu termenii finanțării de până la 100 de miliarde de euro acordate de zona euro. În partea cealaltă, Grecia se află într-o situație din ce în ce mai dramatică. Principalele măsuri anunțate de guvernul elen sunt: salariul minim redus cu 22% (pentru tineri cu vârsta până în 25 de ani, reducerea este de 32%), renunțarea la majorarea automată a salariilor, inclusiv sporul de vechime, desființarea a cel puțin 500 de posturi de primari, adjuncți și angajați locali (ajungându-se aproximativ la o economie de 30 de milioane de euro), reducerea cheltuielilor guvernamentale centrale legate de alegeri cu cel puțin 270 de milioane euro și a bugetului de investiții publice cu 400 milioane euro, reducerea pensiilor astfel încât să

Dacă în cazul Greciei situația dificilă în care se regăsește astăzi țara, poate fi tradusă relativ ușor prin efectuarea de cheltuieli peste măsură, Spania și Irlanda sunt două țări care aveau surplus fiscal și o rată scăzută a datoriei raportată la PIB înainte de criză. În astfel de condiții, austeritatea este contraindicată și contraproductivă. Indiferent dacă problemele europene sunt temporare sau fundamentale, iar competiția fiscală într-o zonă a liberului schimb și a liberei circulații ar putea eroda un stat viabil, austeritatea nu va produce altceva decât agravarea dezechilibrelor potențiale existente.

Cu toate acestea, ceea ce pentru unii pare prea mult, pentru liderii europeni și în special pentru Germania este de fapt insuficient și, ca atare, se fac în continuare presiuni pentru tăieri suplimentare, ceea ce ar putea produce o adevărată catastrofă socială. La 150 de ani după primele lupte pentru o zi de muncă de opt ore și la un secol după introducerea primei săptămâni cu doar cinci zile de lucru, Troica UE-BCE-FMI cere ca forța de muncă din Grecia să lucreze șase sau șapte zile pe săptămână pentru salarii considerate de subzistență. În acest scop, Troica a cerut reduceri suplimentare ale salariului minim din Grecia care fusese deja redus și noi avantaje pentru angajatori în detrimentul angajaților. Scrisoarea Troicii încearcă să explice faptul că măsurile vor combate șomajul în masă. De fapt, nivelul curent înregistrat de șomajul din Grecia, de 30%, este un rezultat direct al măsurilor de austeritate impuse, măsuri care au avut un efect devastator asupra economiei statului elen. Stiglitz avertiza asupra suferințelor Europei induse de condițiile de austeritate și considera capitalul uman - *avuția cea mai de preț a unei economii* – ca fiind în continuare irosit, chiar distrus¹³. Economistul consideră că obsesia pentru austeritate a Europei rezidă în punerea unui diagnostic greșit problemelor actuale cu care se confruntă bătrânul continent.

Revenind cu întrebarea unde pot duce aceste măsuri de austeritate drastice fără un *back-up plan* real, adică fără o strategie eficientă de stimulare a competitivității, a creșterii economice, răspunsul pare să fie destul de clar...către o recesiune prelungită care se poate remonta foarte greu și cu sacrificii nu tocmai la îndemâna oricui. Nici guvernul român nu pare să fie un fan al austerității, premierul Ponta desconsiderând-o ca pe o soluție sau model de salvare a Europei.

Voci cu greutate din spațiul economic românesc¹⁴ afirmă faptul că este mai indicată o amânare a măsurilor dure de austeritate până la semne palpabile de revenire a creșterii economice. Adică reducerea deficitului bugetar să se facă, pe cât posibil, după și nu înaintea revenirii pe creștere economică concretă. Adoptarea și/sau prelungirea unui program de austeritate *pură* va duce la accentuarea stării de recesiune deja existente și la menținerea unei dezvoltări economice anemice și nesustenabile, insuficientă pentru revigorarea mult așteptată de întreaga suflare europeană.

antreneze o reducere a subvențiilor cu 300 milioane euro, mărirea vârstei de pensionare la 67 de ani și desfășurarea până la sfârșitul anului a unui program de trecere în concediu tehnic a peste 15.000 de bugetari, plătiți cu 60% din salariul de bază, pentru ca în următorii 1-2 ani să poată fi disponibilizați, în special cei aflați aproape de vârsta de pensionare. (mai multe informații disponibile pe www.euractiv.ro)

¹³ Joseph E. Stiglitz, „Austerity – Europe’s man-made disaster”, Social Europe Journal, 2012, www.social-europe.eu/2012/05/austerity-europes-man-made-disaster

¹⁴ Nicolae Dănilă, membru al consiliului de administrație al BNR, fost președinte executiv al BCR și Florin Georgescu, prim-viceguvernatorul BNR și actual ministru de finanțe. În Iulian Anghel, „Ponta promite la Bruxelles că renunță la austeritatea din România”, Ziarul Financiar, 01/10/2012, (accesat la data de 05/10/2012), www.zf.ro.

Răspunsul Europei - cel mai căutat sau cel mai adecvat la actuala criză economică și fiscală și la pierderea încrederii investitorilor în titlurile de stat ale țărilor periferice - ar trebui să se axeze pe recuperarea încrederii piețelor (și asta în mod real nu doar declarativ). Evident, răspunsul este tot unul de sorginte monetară și implică fără echivoc contribuția sau aportul Băncii Centrale Europene. Dintre opțiunile posibile pot fi menționate achizițiile de obligațiuni ale țărilor aflate în dificultate, în scopul menținerii unor rate scăzute ale dobânzii și chiar stabilirea unei ținte a inflației de 2-3% pe termen mediu, față de aproximativ 1% din prezent. Mai rămâne de găsit un antidot la hipersensibilitatea germană la orice imixtiune a politicului în zona monetară (cu efecte nocive asupra stabilității prețurilor) și față de un nivel ridicat de inflație, hipersensibilitate care este deja istorie...și se repetă. Tot istorie constituie și faptul că opțiunea franceză față de aceste aspecte diferă. Partea franceză a fost (cel puțin în trecut) destul de vocală în favoarea unui control politic asupra activității monetare. De asemenea, principala îngrijorare a liderilor francezi, spre deosebire de omologii lor nemți, a constituit-o șomajul și mai puțin inflația.

Devine foarte clar sau din ce în ce mai clar faptul că actuala alegere – o politică de austeritate dură – nu este tocmai strategia potrivită. Dacă în acest moment, țări ca Spania sau Grecia nu prea mai au de ales și vor trebui să meargă pe mâna Germaniei, altfel li se poate închide accesul la finanțare, Franța spre exemplu, nu se află într-o situație bugetară chiar atât de critică, adică s-ar impune recomandarea de a nu recurge numaidecât la măsuri drastice.

Măsurile de austeritate impuse de Uniunea Europeană și instituțiile financiare internaționale reflectă o lipsă clară de viziune, în special a acelor din urmă. În loc să reprezinte o soluție la criza datoriilor suverane acestea vor exacerba și mai tare disconfortul actual. Credința nejustificată în *sfânta austeritate* a produs mai degrabă recesiune, iar acest rezultat nu este compatibil cu strategia propovăduită în sânul eurogrupului de recuperare a încrederii piețelor și de redresare a economiilor aflate în suferință. Niciunul dintre obiectivele menționate mai devreme nu poate fi atins cu măsuri ce lovesc puternic în capacitatea de producție și consum, antrenând și creșterea nivelului șomajului. Încă mai e loc de manevre fiscale pentru unele țări din zona euro, printre care și Germania. O extindere cu discernământ și responsabilitate a taxelor și cheltuielilor guvernamentale ar stimula creșterea economică, iar un program conceput eficient (pe modelul taxare contra investiții) ar duce pe de o parte la creșterea PIB și, pe de altă parte, ar reduce semnificativ rata șomajului.

Mecanismul European de Stabilitate sau noul *safety net* al zonei euro

La 8 octombrie 2012 a fost lansat Mecanismul European de Stabilitate¹⁵ (MES), în fapt un fond *permanent* de salvare a zonei euro atât de încercată de criza datoriilor publice din ultimii doi ani. Președintele Eurogroup, Jean Claude Juncker s-a referit la acest moment ca fiind o etapă istorică în procesul de desăvârșire a uniunii monetare. Cât se poate de adevărat, atâta vreme cât excepția devine astfel regulă, iar MES devine în mod real parte a Uniunii Monetare Europene. Cât de mult va contribui fondul la salvarea țărilor din zona euro care nu s-au conformat *regulilor jocului* rămâne de văzut și de probat.

¹⁵ Poate fi întâlnit și sub denumirea de Mecanismul De Stabilitate/Stabilizare Financiară.

Mecanismul European de Stabilitate este preconizat a funcționa la început în paralel cu celălalt fond de salvare, Facilitatea Europeană de Stabilitate Financiară (FESF)¹⁶, pe care ulterior îl va și înlocui. Contribuția Germaniei în cadrul MES se va situa la nivelul a 27%, cel mai mare dintre țările participante, nivel compatibil cu cel al economiei germane, cea mai mare din zona euro. Lansarea unui astfel de mecanism de *protecție* vine pe fondul unor incertitudini crescânde cu privire la situația delicată a Greciei și previziunilor precum că Spania va fi nevoită în cele din urmă să apeleze la sprijin financiar, necesitate dezmințită până în prezent de autoritățile de la Madrid. Pentru moment, guvernul spaniol s-a *mulțumit* să ceară ajutor doar pentru recapitalizarea băncilor.

Capacitatea totală a MES de 500 de miliarde euro disponibili până în 2014, în contextul în care plățile vor începe chiar din săptămâna imediat următoare lansării proiectului este considerată insuficientă pentru a ajuta zona euro, în special în cazul unui *default* al Italiei sau Spaniei. Lăsând la o parte criticile și speculațiile, este încă prea devreme să ne pronunțăm asupra fiabilității unui mecanism nou ce pare să schimbe echilibrul puterilor și stabilitatea Uniunii monetare. Rămâne de văzut dacă schimbarea aceasta va fi în sensul bun. Cert este faptul că cei care au inițiat crearea unui astfel de mecanism par să fi ignorat promisiunile părinților fondatori ai Uniunii și chiar clauzele de non-salvgardare cuprinsă în tratatele europene¹⁷. Voci destul de puternice din țara doamnei Merkel folosesc un termen destul de dur la adresa inițiatorilor MES, considerându-i *trădători* ai textelor fondatoare ale Uniunii Europene și implicii ai arhitecților acesteia.

Privit dintr-o altă perspectivă, Mecanismul European de Stabilitate proaspăt lansat instituționalizează responsabilitatea la nivel comunitar. Fondul de salvare este considerat unul al *solidarității* în interiorul zonei euro, cel care poate asigura o jumătate de miliard de euro sub formă de împrumuturi preferențiale și, de ce nu, poate chiar plasa în caz de nevoie. Însă cum rămâne cu disciplina bugetară, cu eforturile ce trebuie depuse pentru asigurarea competitivității economiilor mai puțin performante? Vor mai fi acestea stimulate corespunzător cerințelor pieței? Dacă răspunsul la aceste întrebări se rezumă la afirmația conform căreia ajutorul este supus în fapt unor condiții severe, atunci consider că această severitate (cunoaștem din istorie) nu va fi una de durată. Deja, țările aflate în dificultate și care doresc să profite de acest ajutor mizează pe o relaxare în timp a condițiilor și pe un oarecare potențial de șantaj (atâta timp cât factorul politic aflat în vârful decizional european se va hrăni din convingerea că niciun stat membru nu trebuie abandonat, convingere inspirată poate de crezul soldatului american: “*I will never leave a fallen comrade*” – behind – așa adăuga eu). Așadar, în cazul în care va alege să solicite ajutor, Spania ar prefera probabil să direcționeze împrumuturile obținute către sectorul bancar aflat în dificultate și să evite astfel să apeleze prea mult la măsuri de genul economiilor bugetare sau deschiderea pieței forței de muncă.

¹⁶ Contribuția FESF la efortul de salvare a zonei euro se ridică la un total aproximativ de 190 de miliarde de euro, contabilizat sub formă de împrumuturi către Grecia, Irlanda și Portugalia.

¹⁷ Heike Göbel, *Der Euro-Fonds*, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 8 octombrie 2012 (accesat la 9.10.2012) <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/kommentar-zum-esm-der-euro-fonds-11918361.html>.

Prin înființarea acestui puternic fond de salvare a zonei euro se preconizează o ieftinire a acumulării datoriilor, rezultat ce vine la pachet cu multiple riscuri, printre care și opțiunea prăpăstioasă de a dezvolta un fel de trai *pe credit*. Experiența ne arată faptul că este exact ceea ce se poate întâmpla. Pe lângă toate acestea, se poate însă ca o alegere riscantă de acest fel să încurajeze totuși reforma în țările aflate în criză. Totodată diferențele de solvabilitate între țările din zona euro nu trebuie să mai conducă la diferențe între ratele dobânzilor.

Pe lângă o Bancă Centrală Europeană din a cărei caracterizare nu mai poate face parte principiul de independență față de sfera politică, apare și acest fond de tip *safety net* extrem de politizat. BCE și MES devin astfel două instituții pe care palierul politic le poate influența și chiar folosi pentru a reduce efectul piețelor financiare. Și atunci cum rămâne cu hipersensibilitatea germană la orice amestec al politicului în chestiunile monetare? Rămân valabile doar la nivel național? Actuala construcție destinată salvării zonei euro trebuie privită și în contextul viitoarelor alegeri legislative germane de anul viitor. Va reuși euro să supraviețuiască până atunci sau va succomba sub impactul mișcărilor tactice ale Angelei Merkel? Va fi Mecanismul European de Stabilitate un *prizonier* al strategiei electorale a cancelarului german?¹⁸ Privită cu un ochi sceptic, pornirea acestui proiect ambițios este un exercițiu pripit și ambiguu, în situația în care fondul este doar parțial operațional și probabil așa va rămâne pentru mult timp de acum înainte. Urgența Spaniei întru chipată de suma de aproximativ 60 miliarde de euro atât de necesară recapitalizării bancare nu se va face prin MES, din mai multe motive. În primul rând, pentru că nu există un acord privind gestionarea unică a BCE și, în al doilea rând, pentru că Germania, Olanda și Finlanda nu recunosc caracterul retroactiv al acordării de împrumuturi, adică nu se califică decât datoriile bancare contractate după intrarea în vigoare a MES. Cu alte cuvinte, în acest moment, nu există nicio garanție conform căreia fondul *minune* anti-criză va asigura sau va furniza soluția pentru salvarea zonei euro și odată cu aceasta, a uniunii monetare.

Situația din interiorul zonei euro nu dă semne concrete de ameliorare, iar măsurile adoptate până în prezent nu par să aibă în factorul *timp* un aliat. Ba chiar unele dintre aceste măsuri, precum cele două decizii păguboase de mărire a ratelor dobânzii de două ori în decursul unui an¹⁹, au avut un efect năucitor într-un moment în care amenințarea colapsului era deja evidentă. Cu toate eforturile depuse ulterior în sensul îndreptării erorilor comise de unii sau alții dintre factorii de decizie la nivel european, șansele comunității europene – atâtea câte au fost – de a se *debarasa* de criza datoriilor s-au epuizat iremediabil.

În ciuda tuturor eforturilor, se conturează puternic probabilitatea ca *zona euro* să intre într-o nouă fază de recesiune, iar economiile țărilor membre, după o perioadă de calm relativ, se vor confrunta din nou cu un climat advers dominat de *incertitudine*, *austeritate* și mai nou, *ample proteste sociale*..

¹⁸ Adriana Cerretelli, *Il fuoco che cova sotto le ceneri*, Il Sole 24 Ore, 9 octombrie 2012 (accesat la aceeași dată), <http://www.ilsole24ore.com>

¹⁹ Decizie luată în timpul mandatului fostului șef al BCE, Jean Claude Trichet. John Quiggin, *Blame the European Central Bank*, și *Europe charges toward second Great Depression*, de același autor, articole publicate în The National Interest la 3 iulie 2012 și respectiv 5 august 2011 (ambele materiale accesate la data de 30 august 2012)

Dacă moneda euro va rezista sau dacă va reuși să renască din propria cenușă, asemeni păsării Phoenix este o chestiune ce depinde de mai mulți factori. Printre aceștia, factorul politic, sau mai bine-zis, factorul politico-decizional european are un rol primordial. Dintre toate țările membre ale zonei euro, Germania este vizată cel mai serios de acest aspect²⁰. În ciuda speculațiilor de tot felul la adresa cancelarului german – precum că nu ar fi un bun strateg sau nu ar avea cine știe ce veleități vizionare –, așteptări din ce în ce mai mari se ridică împrejurul doamnei Merkel în privința găsirii unor măsuri sustenabile pentru salvarea economiilor europene și implicit a monedei unice de care depind acestea. Poate că numeroasele critici la adresa sa pot fi îndreptățite, și totuși, dacă ar fi să suprapunem faimoasele afirmații ale lui Churchill la adresa aliaților americani - „*the Americans can always be counted on to do the right thing...after they have exhausted all other possibilities*”²¹ - evoluțiilor din prezent din zona euro, atunci din postura de cetățeni europeni preocupați de actuala criză economică și de soarta Europei ne vom dori și vom spera ca, fie și în ultimul ceas, aceeași considerație să fie valabilă și pentru partea germană.

Prețul salvării euro poate fi plătit fie prin *default and exit* - ieșirea din zona euro (cazul Greciei și poate chiar a altor țări), fapt probabil, posibil, dar indezirabil, fie printr-o austeritate fiscală prelungită tradusă prin măsuri de ajustare a cheltuielilor publice desfășurate pe o perioadă mai lungă de timp, cel puțin zece ani, sub stricta supraveghere a troicii UE-BCE-FMI, **dublate de măsuri care să impulsioneze competitivitatea economică**, fie prin parcurgerea în pași rapizi a etapelor constituirii atât de invocatei uniuni fiscale. Din nou trebuie specificat faptul că un program de austeritate fiscală implementat fără măsuri care să stimuleze totodată și creșterea economică este un experiment dinainte eșuat. Reitez faptul că austeritatea promovată acum de liderii europeni este una păguboasă dacă privim numai din punctul de vedere al factorului *timp* – anume se impune o reducere drastică a cheltuielilor publice într-un interval scurt de timp, nepermițând astfel aplicarea și de măsuri de stimulare a producției atât de necesare pentru revitalizarea economică. Toată lumea (din domeniul economic) este de acord cu ideea că puțină austeritate este indicată, fie și numai pentru faptul că aceasta ar putea reduce birocrăția și cheltuielile de funcționare a statului, însă ceea ce se întâmplă în prezent în zona euro are legătură cu promovarea austerității *at all costs* în detrimentul creșterii. Se conturează clar o incompatibilitate a noilor propuneri cu agenda creșterii economice²².

²⁰ Germania a finalizat în septembrie ratificarea Mecanismului European de Stabilitate financiară (MES), așa-zisul fond permanent de salvare a zonei euro, după mai multe luni de întârziere datorate unor probleme de ordin constituțional. Oficialii celor 17 state membre ale clubului euro au întocmit și semnat un document care să se conformeze *pretențiilor* curții constituționale din Germania. La data de 8 octombrie 2012, fondul permanent de salvare a zonei euro și-a început activitatea prin validarea sa de către miniștrii de finanțe din țările membre reuniți la Luxemburg. Arnaud Leparmentier, *Feu vert allemand au sauvetage de l'euro*, Le Monde, 12.09.2012 (accesat la 09.10.2012), <http://www.lemonde.fr>

²¹ Winston Churchill, citat în N. Gregory Mankiw, “*If You Have the Answers, Tell Me – Three Questions for America’s Financial Future*”, The New York Times, 07/05/2011, (accesat la 17/09/2012), www.nytimes.com

²² În spiritul și susținerea agendei privind creșterea economică se pronunță și Raportul Ferreira, în care se solicită Comisiei Europene să țină cont ca în recomandările privind bugetele statelor membre, eventualele reduceri impuse să nu afecteze domenii importante precum: creșterea economică, educația și serviciile sanitare. Vezi raportul privind propunerea de regulament al Parlamentului European și al Consiliului

Un răspuns mai scurt și pragmatic la întrebarea «Cât *costă* salvarea monedei euro?» este dat de către Fondul Monetar Internațional, care după ce a făcut câteva calcule simple a înaintat sec suma de **1.100 miliarde de euro**. Iar calculele nu se opresc aici, din păcate.

În ultimă instanță, Europa în ansamblul ei și Uniunea Europeană, în mod special, are de înfruntat o problemă mult mai importantă decât salvarea Greciei, Portugaliei și mai nou Spaniei. Adevărata provocare o reprezintă alegerea între desăvârșirea *Statelor Unite ale Europei* sau rămânerea la stadiul de *Sfânt Imperiu Roman modern*²³, un fel de entitate „talmeș-balmeș” care mai devreme sau mai târziu nu va avea o soartă prea fericită.

Referințe bibliografice:

1. **Institutul European din România**, *Uniunea Economică și Monetară*, Seria Micromonografii - Politici Europene, 2005, www.ier.ro
2. **Paul Krugman**, *End This Depression Now!*, W.W. Norton, 272 pg., 2012
3. **Otmar Issing**, *The Birth of the Euro*, Cambridge University Press, Cambridge, U.K., 2008
4. **Christopher Johnson, Stefan Collignon**, *The monetary economics of Europe: causes of the EMS crisis*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994.
5. **George Soros**, *Financial Turmoil in Europe and the United States: Essays*, PublicAffairs, Perseus Books Group, 2012
6. **Otmar Issing**, „*The Euro: Does a Currency Need a State?*”, *International Finance* 11, nr. 3, 2008
7. **Paul Krugman**, „*Euro Yone Death Trip*”, *The New York Times*, 25 septembrie 2011, <http://www.nytimes.com>
8. **Bernard-Henri Lévy**, „*Construire l'Europe politique, ou mourir*”, *Le Point*, 13 septembrie 2012, www.lepoint.fr
9. **Martin Feldstein**, „*The case against EMU*”, *The Economist*, 13 iunie 1992, www.economist.com
10. **Paul de Grauwe**, „*In reply to Feldstein*”, *The Economist*, 4 iulie 1992, www.economist.com

privind dispozițiile comune pentru monitorizarea și evaluarea proiectelor de planuri bugetare și pentru asigurarea corectării deficitelor excesive ale statelor membre din zona euro, raportor: Elisa Ferreira, Comisia pentru afaceri economice și monetare, 29 mai 2012, <http://www.europarl.europa.eu>

²³ Niall Ferguson, *The End of the Euro. How the crisis in Greece could lead to the demise of Europe's most ambitious project*, <http://www.thedailybeast.com/cheats/2012/05/14/the-end-of-the-euro.html>, accesat la 10/08/2012.

11. **Martin Feldstein**, *EMU and International Conflict*, Foreign Affairs, vol. 76, nr. 6, noiembrie-decembrie 1997, www.foreignaffairs.com
12. **Martin Feldstein**, *The failure of the euro – the little currency that couldn't*, Foreign Affairs, vol. 91, nr. 1, ianuarie-februarie 2012, www.foreignaffairs.com
13. **Martin Feldstein**, *The Euro and European Economic Conditions*, National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper Series, Working Paper 17617, noiembrie 2011, <http://www.nber.org/papers/w17617>
14. **Nouriel Roubini**, „*Early retirement for the Eurozone?*”, Project Syndicate, 15 august 2012, <http://www.project-syndicate.org/commentary/early-retirement-for-the-eurozone-by-nouriel-roubini>
15. **Joseph E. Stiglitz**, „*Austerity – Europe’s man-made disaster*”, Social Europe Journal, 2012, www.social-europe.eu/2012/05/austerity-europes-man-made-disaster
16. **Joseph E. Stiglitz**, “*After Austerity*”, Project Syndicate, 7 mai 2012, <http://www.project-syndicate.org/commentary/after-austerity>
17. **Joseph E. Stiglitz**, „*Austerity and a New Recession? – Politics is at the Root of the Problem*”, The European Magazine, 23 aprilie 2012, www.theeuropean-magazine.com
18. **Silvia Merler, Jean Pisani-Ferry**, *Hazardous tango: sovereign-bank interdependence and financial stability in the euro area*, în **Public debt, monetary policy and Financial stability-Financial Stability Review**, Banque de France, nr. 16, aprilie 2012